

MÍNGUEZ, Víctor; GONZÁLEZ TORNEL, Pablo; CHIVA, Juan; RODRÍGUEZ MOYA, Inmaculada. *La fiesta barroca. Los reinos de Nápoles y Sicilia (1535-1713)*. Pròleg Francesco VERGARA CAFFARELLI. Valencia: Universitat Jaume I, 2013. Biblioteca Centrale della Regione Siciliana “Alberto Bombace”, 3. 521 pàgs. i ils.[33 x 25].

Edició de luxe, numerada, de la sèrie “La fiesta barroca”. El primer volum es va dedicar a la festa en el regne de València (1599-1802), el segon als virregnats americans (1560-1808). En aquest tercer volum es destinen varis capítols a l’etapa de domini espanyol durant la Corona d’Aragó i es prolonga l’explicació fins el moment en el qual Espanya va perdre els territoris que tenia a Itàlia. Es treballen les fonts conservades a la Biblioteca centrale della Regione siciliana, per mitjà de les quals s’observen les grans festivitats de la monarquia, com la de l’Emperador Carles V a Sicília, juntament amb els aspectes polítics com els privilegis atorgats a aquestes ciutats.

S’analitzen no solament les festivitats, sino la simbologia de les cerimònies. Aquestes eren un espectacle públic de gran escenografia. Acostumaven a tenir un valor propagandístic per a la monarquia i es feien per celebrar un esdeveniment: boda, exèquies del rei o la reina; també de nobles i governants, com Vincenzo del Bosco (pretor de Palerm, del qual és varen celebrar les seves exèquies el 1653). Pel que sembla el seu cadafal mostra aspectes de la representació de la noblesa, amb simbologia heràldica.

Es desenvoluparen festes religioses com la festa de Sta. Rosalia, patrona de Palerm, que a partir de 1624 incloïa la interpretació del seu arbre genealògic i se la considerava una descendent de Carlemany. També hi havia festes aristocràtiques com la organitzada en honor de les noces de Carles II el 1680, en la qual ell anava vestit de cavaller amb armadura medieval.

Va ser en el període humanista del Renaixement quan els Triomfs clàssics, cerimònies de les repúbliques italianes varen tornar a revifar. Aquestes s’explicaven a l’obra de Petrarca, i evocaven el triomf de l’antiga Roma. Després hi hagué les entrades d’Alfons el Magnànim a Nàpols 1443, Lluís XII a Cremona i Milà, i l’itinerari següent per Carles V el 1529-1530, recorrent Gènova, Mantua i Bolonia, que varen evocar aquestes cerimònies. Destacava l’arc efímer com a mitjà per desplegar un següent d’imatges i inscripcions basant-se en un programa iconogràfic, amb referències mitològiques, històriques i alegòriques (Mesina i Nàpols, 1535) i un gran nombre de jeroglífics festius, que també després es penjarien a algunes architectures efímeres i façanes reials dels edificis de Nàpols i Sicília. Els primers jeroglífics que es varen imposar a Nàpols va ser durant les exèquies de la reina Margarita d’Austria, casada amb Felip III (1611) a la catedral de Nàpols, i s’inclogueren tant a l’interior com a l’exterior del temple. A partir de llavors es mostraren jeroglífics moltes vegades: el naixement del fill de Felip IV i Mariana d’Austria (1659), les exèquies de Felip IV (1666), la boda de Carles II amb Maria Lluïsa d’Orleans (1679), pel que fa a Nàpols i les exèquies de

Maria Lluïsa d'Orleans a Palerm, etc. L'obra explica quins jeroglífics varen emprar-se en aquestes i altres cerimònies.

El volum actual ens mostra nombroses imatges festives dels regnes de Nàpols i de Sicília, per mitjà de gravats de l'època en els quals s'observa l'arquitectura efímera i altres aspectes relacionats amb aquests triomfs. La primera vegada que un monarca espanyol, l'aragonès Alfons I el Magnànim, va entrar a Sicília, fou l'any 1443. Aquest es va instal·lar al Castel Nuovo de Nàpols i no va retornar a Espanya.

Pel que fa al regne de Sicília, s'inicià la seva relació amb Espanya durant la monarquia de Pere III d'Aragó. En el període de dominació dels esmentats regnes, es va imposar un sistema de virregnats, que varen adquirir una especial importància en el període dels Austries. Els virreis varen organitzar moltes activitats festives.

Després de la mort de Carles II d'Habsburgo, regnà Felip V de Borbó (principis del s. XVIII). La seva presència a Itàlia va anar acompanyada de textos i explicacions, juntament amb festivitats; el seu símbol el lliri, va recordar a Salomó. El duc de Vergua va protagonitzar la realització d'esdeveniments a diverses ciutats, com a Palerm, lloc en el qual se'l va aclamar el 1701. El palau Reial i el palau de l'Arquebisbe es mostraren il·luminats, juntament amb altres façanes. Es va realitzar una processó fins el palau reial, no havent-hi cap conflicte a Itàlia per aquest motiu. Normalment, tant Felip V, com Carles II se'ls representava vestits a l'espanyola, amb el collaret del Toisó d'Or i una gran sobrietat. El 1713 la casa de Savoia es va imposar i Espanya sortí de l'espai italià.

El llibre i els gravats festius varen tenir una importància propagandística a partir de 1503, tot i que l'origen d'aquestes festes es trobava a les festes humanistes. Els gravats i llibres il·lustrats que varen circular per Europa i Amèrica varen ajudar a consolidar el poder de la monarquia. S'esmenten els llibres més destacats del període, les composicions alegòriques i els jeroglífics.

L'estudi històric (pp. 19-140) va acompanyat d'un ampli catàleg de làmines (pp. 145-493), juntament amb un apartat de fonts i bibliografia.

IHE

(Secretaria de la revista)

Traducción de la reseña anterior:

Edición de lujo, numerada, de la serie "La fiesta barroca". El primer volumen estuvo dedicado a la fiesta en el reino de Valencia (1599-1802), el segundo a los virreinos americanos (1560-1808). En este tercer volumen se destinan varios capítulos a la etapa de dominio español durante la Corona de Aragón y el relato se prolonga hasta el momento en que España pierde sus posesiones en Italia. Se trabajan las fuentes

conservadas en la Biblioteca centrale della Regione siciliana, por medio de las cuales se observan las grandes festividades de la monarquía, como la del Emperador Carlos V en Sicilia, junto con los aspectos políticos como los privilegios otorgados a dichas ciudades.

Se analizan no solo las festividades, sino la simbología de las ceremonias. Estas eran un espectáculo público de gran escenografía. Acostumbraban a tener un valor propagandístico para la monarquía y se hacían para celebrar un acontecimiento: boda, exequias del rey o de la reina; también de nobles y gobernantes, como Vincenzo del Bosco (pretor de Palermo, del que se celebraron sus exequias en 1653). Al parecer su cadafalco muestra aspectos de la representación de la nobleza, con simbología heráldica.

Se llevan a cabo fiestas religiosas como la fiesta de Sta. Rosalía, patrona de Palermo, que a partir de 1624 incluía la interpretación de su árbol genealógico y se la consideraba una descendiente de Carlo Magno. También había fiestas aristocráticas como la organizada en honor de las bodas de Carlos II en 1680, en la cual él iba vestido de caballero con armadura medieval.

Fue en el período humanista del Renacimiento cuando los Triunfos clásicos, ceremonias de las repúblicas italianas volvieron a resurgir. Estas se explicaban en la obra de Petrarca y evocaban el triunfo de la antigua Roma. Después tuvieron lugar las entradas de Alfonso el Magnánimo en Nápoles en 1443, Luis XII en Cremona y Milán, y el itinerario seguido por Carlos V en 1529-1530, recorriendo Génova, Mantua y Bolonia, que evocaban estas ceremonias. Destacaba el arco efímero como medio para desplegar una serie de imágenes e inscripciones basándose en un programa iconográfico, con referencias mitológicas, históricas y alegóricas (Mesina y Nápoles, 1535) y un gran número de jeroglíficos festivos, que también después se colgarían en algunas arquitecturas efímeras y fachadas reales de los edificios de Nápoles y de Sicilia. Los primeros jeroglíficos se impusieron en Nápoles durante las exequias de la reina Margarita de Austria, casada con Felipe III (1611) en la catedral de Nápoles y se incluyeron tanto en el interior como en el exterior del templo. A partir de entonces se mostraron jeroglíficos a menudo: el nacimiento del hijo de Felipe IV y Mariana de Austria (1659), las exequias de Felipe IV (1666), la boda de Carlos II con María Luisa de Orleans (1679), en cuanto a Nápoles y las exequias de María Luisa de Orleans en Palermo, etc. La obra explica que jeroglíficos se emplearon en estas celebraciones y en otras.

El volumen actual nos muestra numerosas imágenes festivas de los reinos de Nápoles y de Sicilia, a través de grabados de la época en los cuales se observa la arquitectura efímera y otros aspectos relacionados con estos triunfos. La primera vez que un monarca español, el aragonés Alfonso I el Magnánimo, entró en Sicilia, fue el año 1443. Este se instaló en Castel Nuovo de Nápoles y no retornó a España.

En cuanto al reino de Sicilia, se inicia su relación con España durante la monarquía de Pedro III de Aragón. En el período de dominación de los mencionados reinos, se impuso un sistema de virreinos, que fueron adquiriendo una especial

ÍNDICE HISTÓRICO ESPAÑOL

ISSN: 0537-3522

CEHI- Universitat de Barcelona (deseembre 2014)

importancia en el período de los Austrias. Los virreyes organizaron muchas actividades festivas.

Después de la muerte de Carlos II de Habsburgo, reinó Felipe V de Borbón (a principios del s. XVIII). Su presencia en Italia estuvo acompañada de textos y explicaciones, junto con festividades; su símbolo el lirio, recordaba a Salomón. El duque de Vergua protagonizó la realización de acontecimientos en diversas ciudades, como Palermo, lugar en el cual fue aclamado en 1701. El palacio Real y el palacio del Arzobispo se mostraron iluminados, junto con otras fachadas. Se realizó una procesión hasta el palacio real, no existiendo ningún conflicto en Italia por dicho motivo. Normalmente, tanto a Felipe V, como a Carlos II se los representaba vestidos a la española, con el collar del Toisón de Oro y una gran sobriedad. En 1713 la casa de Saboya se impuso y España salió del espacio italiano.

El libro y los grabados festivos tuvieron una importancia propagandística a partir de 1503, a pesar de que el origen de estas fiestas se hallaba en las fiestas humanistas. Los grabados y libros ilustrados que circularon en Europa y América ayudaron a consolidar el poder de la monarquía. Se mencionan los libros más destacados del período, las composiciones alegóricas y jeroglíficos.

El estudio histórico (pp. 19-140) va acompañado de un amplio catálogo de láminas (pp. 145-493), junto con un apartado de fuentes y bibliografía.

IHE

(Secretaria de la revista)